

СТАНОВИЩЕ

относно дисертационен труд
за присъждане на образователна и научна степен „доктор”
на тема

*Неврофилософия на изучаването на втори език: съзнателни и
несъзнателни аспекти*

на **Венера Русо**, докторант по програма **“PHILOSOPHY TAUGHT IN ENGLISH”**
в „Софийски университет „Св. Климент Охридски“,
с научен ръководител проф. д-р **Анета Карагеоргиева**

от проф. д-р **Даниела Василева Сотирова**,
член на Научното жури, съгласно решение на Факултетния съвет
на Философски факултет от 04.10.2022, протокол № 2

Представената дисертация е написана на английски език и е в обем от 189 стр., от които 146 стр. е текстът на докторската теза. Тя е структурирана в увод, три глави, заключение и библиография. Последната е богата и прецизно оформена (от с.147 до с.188 на дисертацията), съдържа източници на английски, в т.ч. – преведени на този език книги и статии.

Авторката е избрала **интересна и сложна тема** – тази за втория език, неговото усвояване и как да го разбираме от научна и философска перспектива. Венера Русо се е запознала с пъстрата палитра от идеи на лингвисти и психолози, биолози, културни антрополози и философи. Анализът ѝ е предизвикан от констатацията, че във философията вторият език не се проблематизира и е мотивиран от подобно заключение.

Сред изследователите е разпространено схващането (дори и при Н. Чомски), че усвояването на втори език не се различава от първия роден език. Представената дисертация е за такава философия на невронауката, която критикува редукионизма, съдържащ се например във фраза като „мозъкът мисли“, както и във варианти на декартовия дуализъм, когато в диадата с „тяло“ се използва терминът „мозък“, вместо мислене или съзнание.

Заглавието подробно и конкретно определя фокусът към темата. То разкрива целта на изследването (или поне една от целите, така както аз я разбрах), която е следната – да се покаже, че философията може и следва да бъде онзи концептуален фон, на който лингвисти и невролози интерпретират своите дебати и резултати за изучаването на втория език. Самото усвояване на втори език е сложен феномен със интересубективни аспекти, колективна памет и съзнание,

поради което философската трактовка е неизбежна.¹

Структурата на дисертацията представя в пълнота и с последователност идеите на автора. Всяка от трите глави има по 6-7 параграфа, а във втората, със заглавие „Неврология и усвояване на езика: Какво знаем?“, има отделени и подпараграфи. Докторантът с право уподобява съдържанието с пътешествие, което започва от философията и, преминавайки през неврологията, синтезира приноси от психология, лингвистика, социология, когнитивна лингвистика, за да постави основите на такава теория за изучаване на втори език, която взема предвид и онтологичните аспекти². Продължавайки метафората ѝ, бих казала: впускайки се в такова пътуване, В. Русо показва, че пътешествието, наречено познание, не само започва от философията, но и завършва с нея, поне тогава, когато ние изкачваме някакъв познавателен връх.

Езикът на докторския труд е ясен, метафорите са уместни и написаното е с разбиране на цялостната сложна проблематика на неврофилософията. Вътрешната логика, обмисленото тълкуване на различните гледни точки на лингвисти, семиотици и невроучени по ключови проблеми във всеки от разделите са белези на добре направено изследване.

Авторефератът е в обем от 37 стр. и предлага адекватно резюме на основните тези на изследването.

Обобщените си положителни впечатления ще подкрепя с това, че в текста има **стимулиращи идеи** за философи, работещи и в други области. Намирам за важна тезата за езиковия опит на втория език като антропологически опит. Тя е свързана с начина, по който се определя терминът „усвояване на език“, както и с какво е „усвояване на света“. Би било интересно да чуем разсъжденията на докторанта по тези въпроси по време на защитата.

Добро впечатление ми направи изказването на **персонална благодарност** на колеги и наставници, от които се е учила Венера - нещо, което не е честа практика в академичните ни нрави.

Работата е **интересна за академичното преподаване и изследванията** поради това, че показва на филолози и философи с изследователска нагласа наличието на нови полета във философия на науката. Очевидна е ползата от подобно проучване за езиковото и мултикултурно

---

¹ Тук следва да оставим встрани смисъла на “съзнателно, съзнавано” и “несъзнателно, несъзнавано”, който обичайно се свързва с психоаналитични интерпретации.

² стр.8 от Автореферата.

преподаване. Конкретен пример е обсъжданата в дисертацията теза за необходимостта от фокус не само върху възрастта за усвояване на втори език, а и върху степента на усвояването му.

Бележките ми към представения труд са незначителни, по-скоро те са формални и редакционни. Текстът би спечелил, ако не е толкова раздробен и то – неравномерно на параграфи и подпараграфи. Терминологията би могла да се уточни в случай, че докторантът продължи да изследва тази проблематика. Например, следва да се отчитат смислови нюанси в термините „неврология“ и дори – „философия“, като се дефинира по-ясно употребяваният смисъл³.

По темата на дисертацията докторантът има **две публикации**, както и още една статия с философско съдържание, свързана с феноменологията и текстове на Юлия Кръстева. Всички те са публикувани в италианското издание „In Statu Nascendi“⁴.

Приносите на докторската дисертация са формулирани в разказвателна форма, но напълно достоверно.

В заключение ще подчертая, че представеният труд съдържа теоретични и приложни идеи, които са актуални и полезни за интердисциплинното и философско разбиране на езика, както и за образователната практика. Оценката ми за докторската теза, автореферата и публикуваните статии на Венера Русо, (която не познавам лично), е положителна. Представеният труд притежава необходимата пълнота, академична и практическа значимост на дисертация за научна степен „доктор“ в България. Бих препоръчала присъждане на образователната и научна степен доктор на г-жа Венера Русо.

5.01. 2023 г.

/проф. д-р Даниела Сотирова/

---

³ Доколкото познавам изследванията, „невронауки“ като че ли е най-точният термин днес за тази област между експерименталната психология и неврохимията.

⁴ В превод от латински означава “in the state of being born“; списанието за политическа философия и международни отношения (ISBN: 9783838217376).